

Теодор Аврамов¹

The author is an assistant professor of Church History at the Faculty of Theology of Sofia University "St. Kliment Ohridski." E-mail: t.avramov@theo.uni-sofia.bg; <https://orcid.org/0000-0003-3048-343X>.

КОНСТАНТИН ВИРДЖИЛ ГЕОРГИУ: Отговор на един опит за анализ

(Рецензия на: Morariu, I. M. *Virgil Gheorghiu on Communism, Capitalism and National Socialism*. Berlin: Peter Lang, 2022, 260 pp.; ISBN 9783631868799)

Abstract: Theodor Avramov, *Constantin V. Gheorghiu, An answer to a proposed analysis*.

The author aims to respond to recent scholarship on Virgil Gheorghiu and his ideological and political conceptions. Key aspects of Gheorghiu's system are highlighted and compared with interpretations by him and contemporary scholars. Based on this analysis, a proposal is made for the overall methodology of such studies.

Keywords: *Virgil Gheorghiu, History of Thought, Paris Exile, Ideology and Religion, Church History, Orthodox Theology*

Редки и обикновено недостатъчно дълги са срещите с автори, които с лека ръка отварят нови хоризонти, които по-късно оставят в читателите им усещане не просто за сносно запознанство с въпроса, но и провокират задаването на много други, чийто отговори липсват. Йером. Максим, в света Юлиу-Мариус Морариу, е един от тези автори. Последната му книга² е поредното доказателство за казаното по-горе, но също е и публикувана в момент, в който подобен тип тру-

¹ Авторът е асистент по *Църковна история* в Богословския факултет на СУ „Св. Климент Охридски“.

² Morariu, I. M. *Virgil Gheorghiu on Communism, Capitalism and National Socialism*. Berlin: Peter Lang, 2022.

дове просто не са много.

Самата книга е изследване на живота и трудовете на Константин Вирджил Георгиу познат в България главно, и до някъде единствено³, с романа си „Двадесет и петият час“⁴. Йером. Максим избира да постави акцент другаде и да фокусира вниманието на читателите върху влиянието на три идеологически формулировки в мисълта на Георгиу, както и върху неговите виждания за тях. Чисто методологично това е не безкрайно вдъхновен принос към жанр, който в много случаи съществува като хамелеон в академично отношение, дори и само като наименование: case study, био-библиография, психо-биография, животоописание, просопография и др. Но и отново чисто методологично затвърждава рамка, която противодейства на класическите изкушения за историци и биографи – тенденциозната пристрастност – и прави това чрез представянето на три идеологии, които поне в популярния международен дискурс се разглеждат като взаимно противоположни – капитализма, националсоциализма и комунизма.

Представянето им в книгата е последователно, започващо от националсоциализма и завършващо с комунизма, но донякъде не позволява съпоставянето им в мисълта на Георгиу. Авторът прави опит да преодолее този проблем чрез последната, пета, която носи заглавието „Постижимостта на политическата система на Георгиу“. Този опит осезаемо присъства в текста на границата между излишността и задължението. Цялостната интерпретация на тези идеологии у Георгиу, извършена от йером. Максим, е заложена като основен принос на книгата му, но се изчерпва и в трите случая дословно със „сложно е и има нужда от различен тип изследване“⁵.

Много по-ценни са кратката биография на Георгиу в първата глава, както и многото препратки към нея в останалата част на текста, които допълват авторефлексния характер на книгата. Йером. Максим има формално богословско, както и историческо образование, полу-

³ Изключение прави статията му „От 25-ия час до вечния час“. (Прев. Тони Николов) в *Християнство и Култура* 9:56 (2010) [“From the 25th Hour to the Eternal Hour.” (Trans. Toni Nikolov) in *Christianity and Culture* 9:56 (2010) (in Bulg.)], 129–135.

⁴ Вж. в превод на български език: Георгиу, К. В. *Двадесет и петият час*. София: Комунитас, 2016 [Georgiou, C. V. *The Twenty-Fifth Hour*. Sofia: Komunitas, 2016 (in Bulg.)].

⁵ Morariu, I. M. *Op. cit.*, p. 136, 168, 211.

чено в университета „Бабеш-Бойяи“ в Клуж-Напока. Вече няколко години подред той изследва ключови личности от съвременната румънска история, като интересен момент е поставяният многократно от него акцент върху духовните автобиографии⁶.

Подобно на него, и Константин Георгиу е, на първо място, свещеник – о. Вирджил, с двустранно образование – в случая философия (Букурещ) и богословие (Хайделберг), но с ясно изразено отношение към биографичния жанр, който представя един от най-провокативните синтези между история и творчество. За жалост йером. Максим почти не използва биографичните творби на Георгиу в книгата си. Паралелите между двамата са и една от основните причини йером. Максим да се фокусира върху него, но заедно с това и позволява на първия да използва втория не само като вдъхновител, но и като критерии.

Връщайки се към самата книга, ще открия няколко ключови момента в биографията на Георгиу, които биха могли да допълнят представата за него на българския читател. На първо място, това са обвиненията в антисемитизъм, насочвани към него най-активно в парижкия период, както и повторени през последните две десетилетия⁷. Те са основани на определени фрагменти в неговото творчество, предимно от по-ранния период, докато Георгиу е под прякото назначение на правителството⁸. Макар и реално да има присъствие на антисемитски нюанси в тези фрагменти, при него те остават по-скоро теоретична акомодация към властта, докато в личен план нямат каквато и да било субстанция – съпругата му Екатерина Бурбеа-Снек е от еврейски произход, което за известно време успяват да укрият с помощ, докато и двамата са все още в Румъния. Поради това може да

⁶ Morariu, I. M. “Profession as a road to God – Pierre Teilhard de Chardin’s and Dag Hammarskjöld’s spiritual autobiographies: A case study”. *HTS Theologies Studies/Theological Studies* 78:1, 1–6; Morariu, I. M. “Spiritual Autobiographies: Between Philosophical and Spiritual Counseling”. *Journal for the Study of Religions and Ideologies*, 21:61, 19–30; Morariu, I. M. “The poor and their image in the spiritual autobiographies of the Christian space of the 19th and 20th centuries”. *Dialogo* 7:2 (2021), 51–59.

⁷ Morariu, I. M. *Virgil Gheorghiu on Communism, Capitalism and National Socialism*. p. 140.

⁸ Cf. Morariu, I. M. Op. cit., p. 46, 49, 57–67; Bernard, P. “Colonial Crossovers: Nazi Germany and Its Entanglements with Other Empires”. *Journal of Global History* 12:2 (2017), 206–227.

се тълкува и като двустранна акомодация – както от страна на Георгиу, така и от страна на властта. По-късно, в края на управление на правителството на Антонеску⁹ те биват разкрити и успяват да избягат зад граница, като окончателно се установяват в Париж.

На второ място, чисто хронологично, неговото отношение към националсоциализма е нееднозначно. По време на прякото му сътрудничество с правителството на Антонеску голяма част от онова, което той изразява, е белязано с тихо съгласие с режима. Йером. Максим отдава това на желанието на Георгиу да бъде част от системата, за да може да поддържа съвсем младото си семейство. Отново йером. Максим се опитва обаче да подчертае няколко силно антинационалсоциалистически фрагменти от първата стихосбирка на Георгиу – „Калиграфия върху снега“¹⁰, която е публикувана по това време, но не отделя прекалено много внимание на този въпрос и го оставя нерешен¹¹.

На трето място, във времето отнасящо се към втората половина на живота на Георгиу¹², е отношението му към капитализма, конкретно в неговата американска интерпретация. Докато в първата половина на живота си той е почти еднозначно положително настроен, то след Ялтенската конференция надеждите му САЩ да бъдат спасението на Румъния се оказват напразни и след публикуването на книгата му „Американското око“¹³ почти всяка следваща включва културна критика на капиталистическата система.

Отделно от тези по-големи нишки има други аспекти на книгата на йером. Максим, които са също любопитни, макар и да не са от такъв мащаб. Един от тях е вниманието, което авторът отделя на ко-

⁹ За връзката на друг подобен случай, по-пряко свързан с Легионерите, вж. Аврамов, Т. „Никифор Крайник: Християнски национализъм?“. *Forum Theologicum Sardicense* 24:1 (2019) [Avramov, T. „Nykyfor Krajnik: Christian Nationalism?“ *Forum Theologicum Sardicense* 24:1 (2019) (in Bulg.)], 113–121.

¹⁰ Gheorgiu, V. *Caligrafie pe Zăpadă*. Bucharest: King Charles the Second Foundation's Press, 1940.

¹¹ Morariu, I. M. Op. cit., 169–170.

¹² Повече за този период вж. Drăgoi, M. *Constantin Virgil Gheorghiu – between World and Text*. Galați: Galați University Press, 2009; D'Esneval, A. *Gheorghiu*. Puiseaux: Pardes, 2003.

¹³ Gheorghiu, V. *Ochiul American*. Arad: Sens Press, 2019. Книгата е публикувана първоначално на френски език в Париж през 1972 г.

респонденцията и взаимоотношенията между Георгиу и Мирча Елиаде, които до средата на миналия век се подкрепят, но вследствие на редица фактори, главно влиянието на различни кръгове в румънската емиграция, развиват много по-враждебно отношение. Промяната в личните взаимоотношения е свързана и с активните действия от страна на Моника Ловинеску и Вирджил Йерунка против Георгиу, особено след 1954 г. Тази линия не е изследвана от Йером. Максим и би допринесла много за осмислянето на личността на Георгиу не само като противоречива фигура на румънското емигрантско общество във Франция, но и като един от ярките примери на духовник творец в неблагоприятна среда. Тази неблагоприятна среда е допълнително усложнена от активните действия на румънския Департамент за държавна сигурност, най-известен като Секуритате, като през парижкия период те дори изпращат млада шпионка, Елена, която се представя за сънародничка, търсеща помощ, и прекарва няколко дни в дома на Георгиу¹⁴. По-късно романът „Шпионинът“¹⁵, публикуван чак през 1971 г., черпи от този опит на Георгиу и включва както почти всички други негови творби, много автобиографични елементи.

Нещо, което осезаемо липсва в книгата на Йером. Максим, е каквато и да било препратка към по-широката културна рамка на парижките емигрантски общества. Ръкоположението на Георгиу би следвало да бъде разгърнато в сложния църковно-юрисдикционен контекст на Париж към средата на миналия век, а взаимоотношенията с видните представители на православната богословска и литературна интелигенция, двете често препокриващи се, играят много по-голяма роля във втората половина на живота на Георгиу, отколкото авторът загатва. Този недостатък е продиктуван главно от насочеността на обсъжданата книга – основно към и за Румъния, нещо типично за автори зад граница¹⁶. Такъв елемент безспорно съществува и при Георгиу, което отново подчертава по-рано споменатия паралел между двамата, както и препраща към по-широкия въпрос за ролята на богослова творец в този период.

¹⁴ Gillybboeuf, T. *The Man Who Was Travelling Alone*. Bucharest: Sophia Press. 2010, 88–95.

¹⁵ Вж. Gheorgiu, V. *L'Espionne*. Paris: Librairie Plon, 1971.

¹⁶ Йером. Максим е протосингел на румънския диоцез в Канада от 2020 г., а преди това прекарва около 5 години във Париж, Рим и Женева.

Въпреки отбелязаното дотук, книгата на йером. Максим е добре изградена, но още повече е стойностна с разкриването на сериозни хоризонти и насоки за изследване вече не само от родната му школа, а и от по-широката общественост, за която личности като Георгиу и Крайник остават по-скоро бележки под линия към историята на европейската мисъл. Тенденцията за изнасяне и превеждане на теми, които имат пряко отношение към една конкретна територия, е типично за произлизащите от нея учени, работещи извън нея, но заедно с това трябва да се наблегне и върху баланс, който да позволи на постиженията на тези учени да достигат обратно до нея. Неспособността или нежеланието подобно нещо да се случи, оставя системите, които би трябвало да спомагат академичната работа, да я насочват и доминират, което противоречи на основното, и оригинално християнско, разбиране за достойнството и ценността на човешкия разум във висшите образователни системи.